

mint a bécsi vámhivatalban, ahol minden hordót megfúrnak s a bort megízlelik.

E világraszóló leleplezés előadása után, Guadagni gróf, amint az ilyen feljelentéseknél szokás volt, mindjárt a denunczianst megillető részt is kérte; mert szerinte a kincstár e feljelentés révén évi 60—70 ezer frt-nyi bevételhez jut.

Ha a harminczad-utasításokba és a vectigalba betekintünk, azonnal észrevesszük, hogy Guadagni feljelentése vagy tévedésen, vagy rossz-hiszemiségen alapult. Az az egy ugyan bizonyos, hogy kisebb-nagyobb visszaélések mindég voltak, de azok nem okozhattak 60—70 ezer forintnyi kárt; mert hisz a hordók alakja és nagysága pontosan meg volt határozva. S ha a mi harminczadosaink el is nézték volna a hordók alakjának és nagyságának megváltoztatását, Lengyelországban bizonyára nem tűrték volna; mert hisz ott is pontosan körül volt írva, milyen és mekkora hordókban szabad a tokajit szállítani.

Bár úgy állott a dolog, Mária Terézia 1756. márczius 16. mégis kérdést intézett a magyar kamarához, mi igaz van a feljelentésben s vajjon a feljelentő érdemel-e valami jutalmat?¹⁾

Dr. T. S.

Kísérlet a hamuzsír monopolizására. A 18. század közepén hamuzsír-kivitelünk erősen fellendült. S mikor a trieszti kikötő is hozzáférhetővé lett, a hamuzsír Magyarország kiviteli cikkek között elsőrangú szerepet játszik. Milyen hihetetlen arányban növekedett évenként a kivitel, azt világosan tapasztalhatjuk az alábbi kimutatásból:

Év	Ausztriába mázsa	Morvába mázsa	Sziléziába mázsa	Lengyelországba mázsa	Bánátba mázsa	Itáliába mázsa	Németországba mázsa	Összesen mázsa
1750	3397	2694	3000	509	1	—	—	9601
1751	9140 ^{1/2}	1364	2147	829	792 ^{1/2}	1370	—	15643
1752	5332	6705 ^{3/4}	13813	648	—	5881	4147 ^{1/2}	36527 ^{1/4}

A három év alatt tehát 61.771^{1/4} mázsa hamuzsír ment Magyarországból külföldre.¹⁾ E kivitel (281,762 frtnyi érték után) a magyar kincstárnak csupán harminczadban 14088 frt-ot jövedelmezett. Legtöbbet azonban nem

¹⁾ A feljelentés és a rendelet a közös pénz, levélt. Hung. 1756. márcziusi csomójában van.

¹⁾ A hamuzsír kivitelének irányára nézve felemlíthetjük a magyar kamara számvevőszékének az 1752. évről szóló kimutatását, amely szerint ez évben a *győri* harminczadon át Ausztriába 4740^{1/2}, Morvába 1065^{1/2}, Sziléziába 1360, Németországba 4147^{1/2} mázsát vittek ki, A *radagonafalvai* harminczadon át Ausztriába 324, Olaszországba 4004 mázsa hamuzsír ment; az utóbbi országba Ráczkánizsárol is vittek 1877 mázsát. A *vágújhelyi* harminczadon át 5370 mázsát Morvába, ugyanide *Pozsonyból* 120 mázsát, *Sasvárról* 71 mázsát, *Trencsénből* 69 mázsát szállítottak. A *zágربی* harminczadon át 144^{1/2} mázsát vittek Ausztriába, *Sokolczáról* meg 185 mázsát Sziléziába. Felső-Magyarország különféle helyeiről 648 mázsa ment Lengyelországba. Ez év összes kivitele 36527^{1/4} mázsa volt 178,752 frt értékben.

a kincstár, hanem a földesurak és a bérlők nyerték a hamuzsírban. A kivitel rohamos növekedése és az ebből eredő haszon folytonos emelkedése önként fölvetették azt az eszmét, nem volna-e czélszerű a hamuzsír készítését és a vele való kereskedést *állami monopólium*-má tenni. Egy ismeretlen egyén leírta a királyné részére, miként lehetne a magyar hamuzsírkereskedést minden nehézség nélkül a kamara részére megszerezni. Mária Terézia szívesen vette e javaslatot, s azonnal elküldte a magyar kamara elnökének véleményadás végett. Ugyanekkor az udvari kamara véleményét is kikérte. A nevezetes javaslat azonban eltűnt. Grassalkovics 1753-ban április 19-én jelenti, hogy a hamuzsírkereskedésre vonatkozó projectum az iratok között sehohsem található ugyan, de tartalma a magyar kamara javaslatából kivehető. Ugyanezt jelentette április 26-án a magyar kamara is. E kellemetlen incidens a magyar és bécsi udvari kamarákat nem akadályozta meg abban, hogy az ügyet tárgyalják. A magyar kamara a maga véleményét 1753. márczius 26-án felterjeszté Mária Teréziához. Ebben a felterjesztésben a leghatározottabban ellenzi a hamuzsírkereskedés monopolizálását. A hamuzsír készítése — írja — nem tartozik az uralkodó regaliái közé; s annak állami monopóliummá tévése ellenkezik a hazai törvényekkel s a rendek sohasem fogadnák el az új javaslatot. A földesurak és a nemesek bizonyos évekre bérbeadták a hamuzsírégetést s ezeket a bérleti szerződéseket, míg a hazai törvények érvényben vannak, nem lehet megsemmisíteni. Különben is a bérlők elég adót fizetnek s azonkívül a hamuzsírkereskedéssel a kincstárnak évenként jelentékeny hasznot bajtanak. Mindez azonnal megszűnik, mihelyt a hamuzsírkereskedés kamarai monopóliummá lesz. Még ha az állam a törvények sérelme nélkül létesíthetné is eme monopóliumot, a kincstár érdekében akkor sem volna ajánlatos, mert a hamuzsírkereskedéshez legalább 200,000 frt-nyi tőke kellene, azonkívül egy csomó új tisztviselőt kellene alkalmazni s tárházakat építeni. Szóval a kiadás több lenne mint a bevétel.

Az udvari kamara 1753. július 20-án szintén felterjeszti a maga véleményét. Eszerint ő sem helyesli a monopólium behozását: mert a kincstárnak eme monopólium annyit sem jövedelmezne, mint a mennyit most a szabad kereskedéshez. Már pedig a bizonytalan s csekély haszon reményében nem szabad a biztos jövedelemről lemondani.

Az udvari kamara eme felterjesztésére Mária Terézia is ráírta a „placet“ szót s július 20-án a magyar kamarával is tudatta, hogy a hamuzsírba való szabad kereskedést továbbra is fentartja.¹⁾

Dr. Takács Sándor.

¹⁾ Ez ügyre vonatkozó iratok a Köz. pénz. levélt. Hungarica, 15168, 15169 és 15170 fasc.-ban vannak.